

מקורות לעיון במס' פסחים: פרק אלו עוברין

דף ט

טבת תשע"א

מ. זילברמן

(מה.) בעור חמץ ובל יראה ובל ימצא בפחות מכזית. תנן (ביצה ב.) ב"ש אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת ובית הלל אומרים זה וזה בכזית, ע"כ. ואיתא בגמ' (ז:) לענין אכילה כו"ע לא פליגי (פירש"י דאפי' ב"ש מודו דחמץ חייב בכזית) כי פליגי לענין ביעור וכו' תניא נמי הכי ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שארו זהו מחלוקת שבין ב"ש וב"ה שבש"א שאור בכזית וחמץ בככותבת ובה"א זה וזה בכזית, ע"כ. הרי דשיעור ב"י וב"י בכזית. ולכאורה ה' נראה דבפחות מכזית מ"מ אסור דקיי"ל חצי שיעור אסור מן התורה (יומא עג:). וכן הניח המהר"ם חלאוה בסוגיין (פסחים מה. ד"ה אמר רב יהודה), דהשוה איסור ב"י בזה לאיסור אכילה. וכן כתב רע"א (או"ח סוף סי' תמד) דלהרבה פוסקים יש ב"י בחצי שיעור.

אך בשו"ת שאגת אריה (סוסי' פא) חידש שבב"י וב"י אין איסור בחצי שיעור. וכתב דמסוגין דבצק בסידקי עריבה משמע שאין אפי' איסור דרבנן. והביא ראיה מהסוגי' בביצה דנחלקו ב"ש וב"ה לענין שיעור ביעור חמץ, דאי יש איסור בחצי שיעור מאי נ"מ במחלוקת, דאם יש שיעור מ"מ אין לוקין על ב"י וב"י כי הוי לאו הניתק לעשה, ובפחות משיעור בין כה עובר משום חצי שיעור. ורק אם אין איסור בחצי שיעור יש נ"מ במחלוקת. [ומ"מ ראי' זו דחאה המנחת חינוך (מצוה יא אות ב), דאף אם אין לוקין על ב"י וב"י ויש עליו איסור חצי שיעור מן התורה, יש נ"מ בין ב"ש וב"ה לענין שבועה, דאם נשבע שלא יראה חמץ וקנה חמץ, אין חייב על שבועת ביטוי, דאין שבועה חלה בכגון נשבע שלא יאכל נבילות, אבל השבועה חלה על חצי שיעור שאסור מן התורה.] והסביר השאג"א דהא דבדרך כלל חצי שיעור אסור מן התורה היינו משום דחזי לאיצטרופי (ונקט דזהו עיקר הטעם להלכה), וזה רק שייך באיסורי אכילה, היכא דשייך לאיצטרופי בשיעור כדי אכילת פרס. וראה בשו"ת חכם צבי (סי' פו) דחצי שיעור אסור מן התורה דוקא במידי דאכילה. וכן נקט בחי' רבינו דוד (ו: ד"ה אילימא) דאין איסור ב"י וב"י בפחות מכזית. ובדגול מרבבה (סי' תמב למג"א סק"י) נטה לומר דבב"י אף דאין איסור חצי שיעור מן התורה מ"מ יש איסור מדרבנן. [וראה שם שהסביר בדעה דיש חצי שיעור בב"י דאף אי בדרך כלל רק אמרינן דחצי שיעור אסור מן התורה במידי דאכילה אפשר דה"ה בב"י כיון דהאיסור בדבר מאכל. והגרצ"ש שליט"א (במראה מקומות למס' ביצה) השווה זה לדברי הר"ן ריש מכילתין דב"י הוא סייג לאיסור אכילת חמץ.]

ובמנחת חינוך (מצוה יט אות ה) העיר על דברי השאג"א דיש שנקטו דחצי שיעור אסור מן התורה מגזיה"כ אף היכא דלא חזי לאיצטרופי, דכן הניח הצ"ח (מד. ד"ה ועוד) דאם אכל חצי זית חמץ בסוף שביעי של פסח כי היכא דלא חזי לאיצטרופי מ"מ אסור מן התורה. [וראה בשו"ת רע"א סוף סי' קנד דנקט דרק אמרינן חצי שיעור אסור מה"ת היכא דחזי לאיצטרופי.]